

Сергій Половка
Олександр Лаврик
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ПРІОРИТЕТНІ НАУКОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОГО ЗЕМЛЕЗНАВСТВА ТА ГЕОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Поява у науково-навчальних установах нового підрозділу кафедри, факультету та інституту в нинішніх складних соціально-економічних умовах України потребує вироблення свого наукового бренду та відповідної реклами на ниві науково-освітнянських послуг.

Наказом ректора УДПУ імені Павла Тичини №317 о/д від 1 червня 2012 р. на природничо-географічному факультеті було створено кафедру загального землезнавства та геології. Зважаючи на те, що кафедра відіграє одну з провідних ролей у підготовці майбутніх учителів і викладачів географії. Професорсько-викладацький колектив новоствореного підрозділу поставив собі завдання розробки нових пріоритетних напрямів розвитку географічної науки на кафедрі.

Зрозумілим є той факт, що лише студенти і магістранти, які здатні до аналітичного мислення, вміють синтезувати, порівнювати інформацію та використовувати її на практиці, можуть стати фахівцями своєї справи. У зв'язку з цим керівництво кафедри намагається зорієнтувати викладачів та студентів під час написання курсових, дипломних та магістерських робіт за такими розробленими науковими напрямами: землезнавчі дослідження та їх історія розвитку; водні природно-антропогенні ландшафти України; банк і бази даних географічних напрямів. Їх вибір не випадковий. Нижче коротко розглянемо аргументацію співробітників кафедри щодо розробки цих географічних напрямів.

Перший напрям - землезнавчі дослідження та їх історія розвитку. Історія науки і техніки - одна з найважливіших галузей знання. Вона має не лише важливе практичне значення, а й освітнє та виховне. Вивчаючи історію природничої науки і техніки, сучасні вчені-дослідники природи і практичні працівники дістають можливість освоїти й критично використати величезний досвід наукової та виробничої діяльності багатьох поколінь видатних вчених, інженерів і винахідників минулого.

На жаль, окремі сучасні вчені скептично ставляться до вивчення історії науки і техніки. Безумовно, що головне завдання вченого – шукати нове. Однак дуже важливим є і зміцнення «старого», очищення фундаментальних відкриттів і положень науки від усього наносного. Природнича історія може навести безліч прикладів, коли «старе» ставало ключем до «нового».

Написати історію найважливіших галузей географічної науки, яка визначає технічний прогрес - відповідальне, почесне та першочергове завдання істориків географії на сучасному етапі розвитку науки в Україні.

Другий - водні природно-антропогенні ландшафти України. Упродовж другої половини ХХ ст. натуральна річкова мережа України була кардинально змінена внаслідок антропогенного впливу людини. Будівництво в долинах річок ставків, водосховищ, гідроелектростанцій; осушування боліт Полісся; прокладання зрошувальних каналів у степу; розробка корисних копалин відкритим способом у схилах долин; створення різноманітних відстійників призвели до зарегульованості річкового стоку, зміни водного балансу, падіння рівня підземних і ґрунтових вод, зникнення окремих водних екосистем та виникнення низки екологічних проблем. В результаті на початку нового тисячоліття ми можемо спостерігати докорінно новий тип річкової мережі – антропогенний.

В умовах погіршення стану навколишнього середовища, сучасної аридизації клімату та виникнення дефіциту води – цей напрям дослідження буде вельми актуальним. На наш погляд, просторово-часовий аналіз господарського освоєння долин річок, дослідження ландшафтної структури антропогенної річкової мережі, розгляд особливостей функціонування парадинамічних і парагенетичних зв'язків у басейнових системах, розробка заходів раціонального використання водних ресурсів сприятимуть поліпшенню, відтворенню та охороні водних ландшафтів України загалом.

Певні напрацювання у цьому напрямі вже є, а саме: у 2001 р. С.Г. Половка брав участь у виконанні господарського договору №40 «Розробка системи моніторингу геологічного середовища в районі дендрологічного парку «Софіївка» (наказ директора ІГН НАН України № 104-к від 13.07.2001 р.), згодом у 2003 - 2005 рр. під керівництвом канд. геол. наук С.Г. Половки було також виконано держбюджетну тему: «Геоєкологічний моніторинг дендрологічного парку «Софіївка», у 2011 р. викладач кафедри О.Д. Лаврик захистив кандидатську дисертацію на тему: «Антропогенні ландшафти річища та заплави Південного Бугу», упродовж кожного року доценти кафедри (В.П. Миколайко та О.Д. Лаврик) активно беруть участь у регіональних науково-дослідних експедиціях з метою вивчення ландшафтного різноманіття центральної частини України, викладач Т.М. Копієвська працює над геоєкологічним дослідженням басейну річки Синюхи.

Банк і бази даних географічних напрямів. Стосовно цього наукового напрямку, хотілося акцентувати увагу на тому, що кожний науковець, виробничник чи студент, починаючи вивчати певну проблему в тій чи іншій галузі науки, стикається з труднощами, які пов'язані з пошуком у бібліотеках, фондах та архівах інформаційного забезпечення по своїй темі дослідження. На наш погляд, створивши такий «Банк і бази даних», який сприятиме полегшенню кропіткої праці та зекономить час дослідників.

В умовах лавиноподібного зростання кількості наукової інформації лишень доступ до реферативних баз дозволяє дослідникові в режимі реального часу стежити за станом наукового пошуку в його сфері. Сучасний учений, який працює в науково-дослідній або науково-навчальній установі вже не мислить своєї роботи без можливості постійного доступу до реферативних баз Web of

Science, SCOPUS чи INSPEC, і без оперативного доступу до повних текстів знайдених через ці бази даних потрібних йому публікацій.

Створені банк і бази даних у галузі географії в Україні будуть значним доповненням до природничих вже існуючих в НАН України (банк і бази даних морських геологічних досліджень – 2700 різнорідних наукових праць і т. п.)

Цей науковий напрям кафедри загального землезнавства та геології іде в руслі Постанови Президії НАН України від 25.02.2009 р. № 55 «Про Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2009-2013 рр.», де міститься пункт 4.11.6: «Формування фундаментальних науково-інформаційних банків та баз даних, електронних бібліотек та лексикографічних систем загальнонаціонального значення», тобто відносяться до пріоритетних.

Таким чином, професорсько-викладацький склад кафедри загального землезнавства та геології розробив пріоритетні наукові напрями та активно працює над їх реалізацією. Спираючись на творчу співпрацю з студентами (напряму підготовки 6.040104 «Географія») та магістрами (7.04010401 «Географія»), колектив кафедри буде реалізовувати основне завдання педагогічного вузу – підготовку висококваліфікованих та компетентних фахівців у галузі географії для загальноосвітніх шкіл та навчальних установ України.